

Mord eller dråp? Hedersmord där 17-åringen tar på sig skulden och blir släktens hjälte för alltid?

I går var sista rättegångsdagen för Högsbymordet och åsikterna skilde sig starkt.

Högsby: Två kan dömas till livstid för hedersmord

KALMAR. Det finns inga bevis för att någon av de tre åtalade i Högsbyrättegången har begått mord. Inte ens sonen som har erkänt. Och något hedersmord kan inte bevisas.

De menade de tre åtalades advokater när rättegången avslutades i Kalmar tingsrätt på lördagen.

Åklagaren Kjell Yngvesson var lika övertygad om att mamman, pappan och den 18-åriga sonen alla medverkat till mordet på 20-åriga Abbas Rezaei.

Han krävde livstids fängelse för mamman och pappan, sex-sju års fängelse för sonen och sedan utvisning för samtliga. Abbas Rezaeis mammas ombud Elisabeth Fritz ville dessutom spå på sonens straff till tio år.

Det var en samstämmig sägning av åklagaren Kjell Yngvessons bevisning från de tre åtalades advokater.

– Åklagaren kan inte visa vem som har gjort vad, därför måste han ta till hedersbegreppet. Men det finns inget stöd för det heller, sa pappans försvarare Claes Möllersten.

– Tvärtom tyder det mesta på att händelsen var oplanerad, vilket hedersmord inte är.

"Själv ett offer"

Att föräldrarna var upprörda över att deras 16-åriga dotter rymt hemifrån och levde med Abbas Rezaei var fullt naturligt, menade han. Liksom att mamman åkte till Skellefteå för att leta efter dottern.

– Som föräldrar var det deras förbaskade skyldighet att försöka få hem henne.

Mammans advokat Karl Olof Winell menade att åtalet mot mamman byggs upp på att sonen tagit på sig skulden, ett grundläggande fel.

– Ett erkännande måste styrkas av omständigheterna. I utredningen finns inget stöd för att det är sonen som har mördat, inte ens skador efter bråket. Jag

tror erkännandet är en läparnas bekännelse, sa han.

I stället är det troligare att familjens släktingar i Danmark utförde mordet, menade Karl Olof Winell. Kusinen var ju påtänkt som make till den åtalade familjens dotter som hade valt Abbas Rezaei i stället.

– Pusselbitarna passar bättre med en gärningsman i kretsen kring kusinen. Då finns ju också ett motiv för ett hedersmord.

För detta talar också uppgifterna från socialarbetaren som följde Abbas Rezaei till familjens hem och fick en känsla av att det fanns fler personer i en av familjens två lägenheter, menade han.

Liksom vittnesmål om att minst tre fyra olika röster hörts skrika i lägenheten på kvällen och att det var två bilar som lämnade platsen mitt i natten.

Sonens försvarare Helena Karlsson betonade också att någon annan kan ha utfört mordet och att den då 17-åriga sonen tvingats ta på sig skulden.

– I så fall är han själv ett offer, sa Helena Karlsson och ansåg att sonen om han trots allt fälls högst ska dömas till slutna ungdomsvård och inte bör utvisas efter det.

Tro på magi

Åklagaren Kjell Yngvesson erkände att det är omöjligt att bevisa vem som har gjort vad vid mordet men att det viktiga är att alla tre varit delaktiga.

– Och ingen bör efter den här rättegången tvivla på att det är ett hedersmord. Dottern hade begått några av de värsta fel man kan begå.

Att hon själv undkom med livet i behåll trodde Kjell Yngvesson beror på att den enligt honom strängt religiösa familjen tror på magi.

När familjen greps hade mamman diverse talismaner på sig, heliga föremål och rituellt paketerade lappar med utdrag ur Koranen. Magin gjorde att det räckte att döda Abbas Rezaei för att återupprätta familjens heder.

– Han tillhörde dessutom en religiös grupp av lägre rang och

kunde dödas utan större risk för blodshämnd.

För övrigt är det helt osannolikt att Abbas Rezaei skulle ha startat ett bråk med sonen i familjen, menade han.

– Han kom ju med mössan i handen och ville göra ett gott intryck eftersom han ville gifta sig med dottern.

I stället blev det ett, som Kjell Yngvesson uttryckte det, bestialiskt mord med utdraget och grymt förlopp.

"Klockrent motiv"

Elisabeth Fritz menade att det handlade om avrättning, brutalt, hänsynslöst och känslökallt genomförd.

– Ingen av de tre har i något sammanhang sagt något om ånger eller medmänsklighet. Och åklagarens bevisning visar att det finns ett klockrent motiv att återupprätta familjens heder. Pappan har vid ett tillfälle sagt att dotterns handlande var smutsigt och vanhedrande.

Skadebilden på Abbas Rezaei är det som mest talar för att det är flera gärningsmän inblandade, menade Elisabeth Fritz. Och mammans skador på händerna som troligen orsakats av het olja binder henne vid medverkan redan på ett tidigt stadium.

Rätten beslutade att de tre åtalade ska hållas kvar i häkte i väntan på domen den 24 april.

FAKTA

Rymde med 16-åring

► 20-åriga Abbas Rezaei sökte asyl och bodde i Skellefteå. Via internet fick han förra våren kontakt med den 16-åriga afghanska flickan i Högsby och de förälskade sig. I november rymde hon till honom i Skellefteå.

Efter några veckor tog de kontakt med socialförvaltningen och fick hjälp med en resa till Högsby där de utlovats bröllopsfest. Samma kväll han kom till familjen döddes han, bränd av kokande olja, slagen med basebollträ och genomborrad med 23 knivhugg.

Den då 17-åriga sonen i familjen tar på sig skulden och hävdar att de två kommit i bråk.

Shilan Annuar och Darya och Danniari Noori tycker att svenskarna i Högsby börjat titta misstänkt på alla invandrare nu. – I början ville jag inte gå ut på grund av blickarna, säger Shilan Annuar.

”Det var som om vi förlorade vår oskuld”

Mordet på Abbas Rezaei förändrade

HÖGSBY. På skylten vid infarten precis efter bron över Emån står det: "Välkommen till Högsby! Intressant historia. Spännande framtid!".

Så kändes det avgjort inte för Margareta Johansson den där fredagskvällen för fem månader sedan.

Hon är chef för individ- och familjeomsorgen på Högsbys socialförvaltning och säckade ihop på golvet av chocken när polisen ringde och berättade att de hittat

liket. Mordet på Abbas Rezaei skakade Högsbys 2 000 invånare i grunden.

När polisen gick in i den blodiga hallen i lägenheten på tredje våningen på Ringvägen klockan 18.24 fredagen den 18 november och fann honom liggande på rygg med tjugotre knivhugg i kroppen och nedre halvan av ansiktet vanställt av kokande olja blev Högsby något annat.

– Det var som om vi förlorade vår oskuld. Vi är ju som en stor familj här i samhället och lever så otroligt tätt, säger Margareta Johansson.

– Det var omöjligt att ens tän-

Högsby. Byn med 2 000 invånare har medvetet satsat på att ta emot flyktingar.

ka tanken att något sådant skulle kunna hända bland flyktingar som vi känner och har tagit emot som barn hos oss. För det är så det har känts.

Samhället där en tredjedel av kommunens 6 200 invånare bor är ungefär vad man kan vänta sig bland smäländska granskogar och vattendrag 35 kilometer väster om Oskarhamn.

Längs Järnvägsgatan rakt fram ligger villor, något kafé, Preem-macken, pizzerian, Systemet, Missionskyrkan och stationen där spåren leder mot Linköping och Kalmar.

Väljer man Storgatan till vänster passerar man Konsum och diverse småaffärer, ett vilda västerninspirerat hus med Tombstones restaurang och pub, och så försäkringskassan och Högsby sparbank vägg i vägg.

Plus Greta Garbomuseet. Tills i november var Högsby mest känt för att Greta Garbos mammas kom härifrån och att bygden kryllar av Garbosläkt.

Förbi den överklagt överdi-mensionerade gula kyrkan lig-

ger socialkontoret snett emot de blågula trevåningshusen längs Ringvägen där en del av kommunens drygt 100 flyktingar och invandrare bor.

»Det var som om vi förlorade vår oskuld. Vi är ju som en stor familj här i samhället och lever så otroligt tätt.«

Det är många på en så liten ort. Och det är medvetet. För bortåt tio år sedan bestämde sig Högsby för att satsa på att ta emot många flyktingar, och sedan dess har det kommit upp till 100 om året. Räknet per invånare har Högsby varit Sveriges mesta flyktingkommun.

Affärsiden var att skolor och daghem som var nedläggningshotade på grund av barnbrist skulle räddas och att tomma lägenheter i avfolkningsbygden skulle fyllas.

– Vi behövde nytt blod. Och vi hoppades på kreativa människor – att fly från sitt hemland tyder ju på kreativitet, säger Margareta Johansson.

Ett tag växte det väl mycket. 300 flyktingar bodde i samhället. Sedan förra året har kommunen tackat nej till fler för att få balans.

– Men det har tillfört oss

mycket positivt också, säger Margareta Johansson som har inblick i varenda Högsbybos liv, åtminstone de som kommer i kontakt med socialen.

Vilket är många i en trakt med hög arbetslöshet där de flesta jobb har med kommunen eller skogen att göra.

Den nu mordmisstänkta familjen fanns också bland klienterna. Eftersom deras kontakter med socialen finns i den offentliga förundersökningen kan Margareta Johansson berätta:

– Samma eftermiddag som lans.

►► Forts på nästa uppslag

Mordet har påverkat stämningen

►► Forts från föregående uppslag

Abbas Rezaei skulle komma var de här och ville tala om situationen som varit med deras dotter som rymt och nu skulle komma hem. De frågade om vilka möjligheter det skulle finnas för deras dotter att gifta sig trots att hon bara var 16 år.

Det ringde inga varningsklockor. Tvärtom ordnade socialen en övernattningslägenhet åt Abbas Rezaei och skjuts från flygplatsen till Högsby.

Familjen skulle komma tillbaka för ett nytt möte nästa dag. De kom aldrig. Inte nästa dag heller.

– Vi är lite romantiskt lagda, så vi trodde att de hade åkt bort och ordnat ett otillåtet bröllop någonstans bland egna landsmän, berättar Margareta Johansson.

– Nästa dag igen fick vi två olika samtal från folk om att det varit ett väldigt liv i lägenheten där de bodde. Så sent på eftermiddagen fick vi hjälp av polisen att gå in. När de ringde hem till mig och berättade säckade jag ihop på golvet.

Hedersproblematisering är inget som socialförvaltningen i Högsby ägnat någon större energi, medger Margareta Johansson. Några av socialtjänstemännen har varit på en endagskurs om det, inte mer.

– Dessutom har det ju alltid handlat om flickor och kvinnor som har utsatts. Här fanns inga tecken på konflikt av det slaget. Dottern skulle ju komma hem och föräldrarna frågade om äktenskapslagarna.

– Men det är klart, så här i efterhand kan man ju tycka att vi borde ha tänkt efter. Efter det här har jag blivit mycket mer misstänksam än förut, det erkänner jag.

– Det är ju synd att de andra invandrarna ska få lida för det här, säger Margit Sagemark.

Blomsterhandlaren Veine Karlsson tror att uppståndelsen efter mordet har börjat lägga sig och att affärgatans ombyggnad engagerar mer just nu. Till höger kunden Kurt Matsson.

Mordet har trots allt inte utlöst några handgripliga reaktioner. Skolchefen Anders Johansson var mest rädd för att händelsen skulle bidra till invandrarfientlighet bland ungdomarna.

– Men jag tycker mig inte ha märkt något tecken på det. Det mest konkreta vi har gjort är att alla lärare har fått en handbok i hedersproblematisering och ska diskutera ämnet i klasserna.

Ute i samhället menar de flesta man talar med att mordet visserligen var en isolerad företeelse som råkade hända just här, men ändå något som har påverkat stämningen.

– Framför allt har det nog förstört lite för de andra flyktingarna och invandrarna här. Och det är ju synd att de ska få lida för det, säger Margit Sagemark.

Hon har just köpt blommor av blomsterhandlaren Veine Karlsson som håller med, men menar att upphetsningen efter mordet har lagt sig vid det här laget.

– Det är klart att rättegången just nu river upp en del. Men det folk verkligen pratar om är

ombyggnaden av Storgatan här. Det berör folk.

Den nyckfulla aprilhimlen vräker plötsligt ner snö över Högsby och pudrar den försvunna oskuldens samhälle vitt. Mot hyreshusen på Ringvägen kommer den kurdiska trion Shilan Annuar och Darya och Danniar Noori.

– Det har påverkat folk här mycket. Många känns nästan lite rädda för oss bara för att vi också är invandrare. De första dagarna efter mordet kände jag att jag inte ville gå ut på grund av blickarna, säger Shilan Annuar.

Danniar Noori var kompis med den son i den åtalade familjen som har tagit på sig skulden för mordet.

– Jag tänker mycket på det. Hur han eller de kunde göra det. Men familjen var väldigt isolerad från andra människor. Högsby hämtar sig långsamt. Och Margareta Johansson på socialkontoret har mycket kvar att göra, till exempel för den 16-åriga dottern vars kärlek utlöste allt och som nu är omhändertagen på hemligt ort.

– Mitt i alltihop får man ju vara glad att hon inte låg i hallen också. Det får man verkligen vara.

”Socialtjänsten måste få utbildning”

Kunskapen om hedersrelaterade brott dålig, menar Elisabeth Fritz.

Kärlek som leder till överlagt mord.

Ån en gång står Elisabeth Fritz i en rättssal och förklarar hur det är möjligt.

Sedan flera år är hon landets enda advokat som är specialiserad på mål som handlar om så kallade hedersmotiv.

Misshandel. Hot. Förföljelse. Och ibland mord, som nu i Kalmar.

– Naturligtvis är det i grunden misslyckad integrationspolitik som ligger bakom. Vi är dåliga på att ställa krav på människor som flyttar hit och utomordentligt duktiga på att passivisera dem.

– Och människor som inte kommer in i det svenska samhället hänger sig lätt kvar i det de har stolthet kring – sin egen kultur och sina normer. Isolering skapar större behov av kontroll över familjen och andra landsmän.

Elisabeth Fritz hinner med en pratstund i taxin från tingsrätten i Kalmar och på flygplatsen i väntan på Stockholmsplanen. Hon har fullt upp som en av de mest anlitade advokaterna för offer för grova våldsbrott.

Föräldrar från Libanon

Efter rättegången om mordet på Pela – vid sidan av Fadime och nu Abbas Rezaei det mest uppmärksammade hedersmordet med svensk anknytning – har hon också de flesta fall av hedersbrott.

– Dels för att jag har erfarenhet av dem men också för att jag själv har utländsk bakgrund – mina föräldrar kommer från Libanon – och kan det komplexa med hedersbrott.

Elisabeth Fritz har insett att man inte behöver vara politiker för att bidra till att förändra samhället.

Hon är en av de mest anlitade föreläsarna och debattledarna i hedersrelaterade samman-

hang och var en av de första att mynta hedersbegreppet.

– När jag hade Pela-målet fick jag förklara innebörden i hedersproblematiken gång på gång. På de fem-sex åren sedan dess har kunskapen och insikten faktiskt spridit sig. Det har hänt mycket, men inte tillräckligt.

Har alla ingredienser

Högsbymordet har alla ingredienser för ett hedersrelaterat brott, menar Elisabeth Fritz.

– Det är enligt regelboken. Familjeråd, diskussioner med släktingar, planerande, hot, lockande, genomförande, städning av mordplatsen och ett erkännande från en underårig. Plus en glasklar motivbild. Abbas omför att bidra till att förändra samhället.

Högsbyfallet är ett typexempel på var den stora bristen i det

fattande skador är ju också en markering mot offret och hans anhöriga.

FAKTA

Specialiserad på hedersrelaterade brott

Namn: Elisabeth Fritz

Ålder: 38.

Yrke: Advokat. Egen advokatfirma i Stockholm sedan 1996, nu med fem anställda jurister. Specialiserad på att företräda brottsoffer som utsatts för våldsbrott och hedersrelaterade brott. Debattör och föreläsare om grova våldsbrott och hedersproblematisering.

Utmärkelser: Årets yrkeskvinna 2002, Centerns jämställdhetspris, Axel Johnssonstipendiet, Dorisstipendiet, Soroptimistpriset med flera.

Familj: Maken Jörgen Fritz, finansdirektör, barnen Erik, 8, och Elsa, 5.

Aktuell: Representerar den mördade Abbas Rezaeis mamma i Högsbyrättegången i Kalmar tingsrätt.

Advokaten Elisabeth Fritz möter ofta flickor som har en hotbild från familj eller släkt och som behöver hjälp. I de fallen måste socialtjänsterna ha en handlingsplan, menar Fritz. "Allt för ofta talas det om vem som ska stå för kostnaderna och så tummar man på skyddet. Det är oacceptabelt."

FOTO: KENT HULT

svenska samhällets hantering av hedersrelaterade konflikter finns, menar Elisabeth Fritz.

– Socialtjänsten ute i kommunerna har fortfarande inte tillräckliga kunskaper om sådant här. I Högsby åkte socialarbetarna från familjen när Abbas Rezaei hade kommit ner eftersom pappan i familjen hävdade att allt var lugnt.

– Hade de haft bättre kunskaper om hederstänkande skulle de aldrig ha åkt därifrån utan

suttit med vid diskussionerna och inte tillåtit honom att sova hos familjen.

Utbildning behövs

Elisabeth Fritz menar att det är obehagligt att socialtjänsterna runt om i landet inte har bättre utbildning i detta eftersom de ofta är en av de myndigheter som berörs mest.

– Bland poliser, åklagare och domare har kunskaperna om och uppmärksamheten på he-

derstänkande ökat mycket. Socialtjänsterna borde ha handlingsplaner för sådana här fall.

Själv möter hon ofta framför allt unga flickor som har en hotbild från familj eller släkt och som behöver nytt boende, ekonomisk hjälp och praktiskt stöd.

– Allt för ofta talas det om vem som ska stå för kostnaderna. Och så tummar man på skyddet för de här flickorna av ekonomiska skäl. Det är oacceptabelt.

Speciellt eftersom hederspro-

blematisering är så utbredd, främst i familjer som kommer från Mellanöstern och vissa länder i Afrika.

– Min erfarenhet säger mig att minst fyra av fem flickor i de här familjerna är begränsade i sin frihet på olika sätt. Det är få som är helt fria att till exempel flytta hemifrån, skaffa pojkvän eller välja en utbildning på annan ort, självklara rättigheter.

Elisabeth Fritz är född i Sverige samma år som föräldrarna

ELISABETH FRITZ OM...

...att företräda den mördade Abbas Rezaeis mamma:

»Det var tungt när hon var här och jag försökte avråda henne från att se på bilderna av sin mördade son för att inte sorgearbetet skulle bli tyngre. Led han? frågade hon innan hon såg bilderna. Efteråt visste hon.«

...den 16-åriga dottern i den mordåtalade familjen:

»Att hon inte dödades betyder inte att hon är utom fara. Atingen vill familjen fortfarande gifta bort henne med kusinen mot en stor hemgift eller också lever hon under en fruktansvärd hotbild från släkten.«

...lagen mot barn-äktenskap:

»Den går inte hela vägen så länge det inte är ett straffbart brott att viga minderåriga eller att som förälder tillåta barnvigsel.«

...hedersbrott i lagboken:

»Straffen för hot, misshandel och annat med hedersrelaterad bakgrund måste skärpas. Nu hinner offren inte byta identitet, flytta och ordna sina liv innan gärningsmännen är ute igen. Dessutom bör den som haft svenskt medborgarskap i mindre än fem år kunna få det återkallat och därmed kunna utvisas.«